

Barnrättsbaserad Samordnad individuell plan

Ett pilotprojekt för att stärka barn och ungas delaktighet i SIP- processer

Stockholms län

December 2023

UTBILDNING
OCH WORKSHOP

PROCESSTÖD

UTREDNING

HANDLEDNING

"Jag tittar på alla där och tänker – ni kunde ha räddat mig, och ni gjorde inte det"

Barnrättskonsulterna
Emma Fagerstrand
Rebecca Colt

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Sammanfattning.....	5
Del I: Hur har arbetet genomförts?.....	6
Rekrytering av BUS- och SIP-grupper.....	6
Processledda samtal.....	6
Inventering av ungas synpunkter - intervjuer med barn.....	7
Vad vet vi om SIP? Några nedslag.....	7
Vad är SIP.....	7
Brukarrevision av Samordnad Individuell Plan	8
IVO: De tar inte hand om hela mig	8
SOU 2021:34 - Börja med barnen - en sammanhållen god och nära vård för barn och unga.....	9
BRIS 2018: Skola vård och omsorg	9
Socialutskottet 2017: Samordnad individuell plan - en utvärdering	10
GIRFEC och Barnets plan	10
DEL II: Utgångspunkter för uppdraget.....	12
1. Ett barnrättsbaserat synsätt	12
Barnet är subjekt - det handlar om barnet.....	13
På lika villkor - principen om ickediskriminering.....	14
Barnets rättigheter vägleder	14
Barnets inflytande präglar hela processen	15
Barnets bästa vägleder.....	16
Del III: Resultat.....	17
I: Vad säger barnen?	17
Sammanfattning av barnens röster	21
II: En beskrivning av processen och gruppernas reflektioner.....	22
Barnet som subjekt	22
Barnet som subjekt - reflektion i grupperna	23
På lika villkor - ickediskriminering	25
Rättigheterna vägleder.....	27
Barnets inflytande präglar hela processen	29
Barnets bästa väger tungt.....	32
Sammanfattning gruppernas reflektioner	34
Förslag från grupperna - aktiviteter för förbättrat inflytande.....	36

Inledning

Under 2022 genomförde Riksförbundet social och mental hälsa en brukarstyrd revision av Samordnad individuell plan (SIP) på uppdrag av Uppdrag Psykisk Hälsa i Stockholms län (UPH). En av slutsatserna i revisionen är att barn och ungas inflytande i arbetet med SIP behöver stärkas. Utöver en god samverkan är barn och ungas möjlighet till inflytande av mycket stor betydelse för att barnets behov och rättigheter ska tillgodoses.

Brukarrevisionen föreslår att man ser över SIP-mötets genomförande för att förbättra förutsättningarna för unga att delta på SIP-möten. Man efterlyser också en plan för lärande mellan aktörer i Stockholms län med syfte att utveckla mer tydliga arbetssätt runt SIP. Med detta som utgångspunkt fick Barnrättskonsulterna i uppdrag av Uppdrag Psykisk Hälsa att i dialog med barn och medarbetare inventera vilka arbetssätt och rutiner som behöver förändras.

Projektets mål har varit att ge fördjupad kunskap om hinder och möjlighet för samverkan och inflytande men också kunskap om barn och ungas upplevelser av inflytande och förslag på lösningar.

Projektet Barnrättsbaserad SIP har bestått av två delar: Dels ett **processtöd till SIP-grupper** i Täby, Huddinge och Haninge. Där har deltagarna fått tid att tillsammans samtala om områden där samsynen ofta brister och om sådant som kan främja en ökad samsyn. Syftet har varit att bättre förstå vad som hindrar och främjar samverkan då detta är en av de återkommande utmaningar med SIP, något som många rapporter vittnar om.

Projektet har också bestått av **intervjuer med barn och unga om hur de själva upplever det att delta i SIP**. I samarbete med Maskrosbarn har fem unga fått möjlighet att i intervjuer ge sin syn på SIP, vad som fungerar och vad som inte fungerar. Barnen har också fått ge förslag på förändringar.

I den här rapporten beskrivs de processträffar som genomförts med reflektioner och förslag från grupperna. Här beskrivs också de synpunkter och förslag som framkommit från barn och unga. Inledningsvis ges en sammanfattande beskrivning av kunskapsläget om SIP, liksom en beskrivning av innebörden av ett barnrättsbaserat synsätt då detta varit vägledande genom hela projektet. Utöver rapporten har också en konferens genomförts där medarbetare från berörda verksamheter deltog. Under konferensen som genomfördes den 6 oktober 2023 delades kunskap och erfarenheter av processerna.

Vi vill tacka alla deltagare i grupperna i Täby, Huddinge och Haninge. Att ni delat mer er av tankar och erfarenheter har bidragit till hopp om framtiden och en god grund för ett fortsatt arbete! Inte minst riktar vi ett stort tack till de ungdomar som genom Maskrosbarns arbete delat med sig av sina erfarenheter, synpunkter och förslag. Vi önskar inget heller än att era och andra barns synpunkter ska tas till vara och verkligen förbättra livet för barn och unga som behöver hjälp.

Sammanfattning

Mot bakgrund av ett barnrättsbaserat synsätt har de arbetsgrupper som deltagit i projektet reflekterat över förändrade arbetssätt och rutiner vid SIP till fördel för barnets inflytanden och förbättrad samverkan – två områden där problemen är väldokumenterade. Några barn och unga har också kommit till tals och fått beskriva sin upplevelse av SIP.

Bilden som framträder är ett SIP-möte som för barnet saknar förutsägbarhet och där tilliten till vuxna brister. Barnen berättar om oförutsägbarhet och maktlöshet. Det saknas tid för förberedelse och information som kan hjälpa barnet att sätta rätt förväntningar på processen samt skapa en viss förutsägbarhet. Barnen går in med höga förväntningar om att något ska ändras i det egna livet, men med tiden slutar barnet att hoppas på detta. När ett barn ger uttryck för att det hänger på att barnet själv lyckas övertyga mötesdeltagarna är barnets bästa inte i fokus. Det är allvarligt när ungas tillit till möjligheten att få hjälp brister. Samtidigt berättar något barn om att de upplevt det motsatta – att det finns någon där som backat upp. Det verkar då göra stor skillnad.

Vår uppfattning är att ett barnrättsbaserat synsätt som **används systematiskt** på alla nivåer gör skillnad som har stor betydelse för det enskilda barnet. En ökad samsyn är möjlig att uppnå och banar väg för ökat inflytande för barn och unga. En sådan perspektivförskjutning går inte att åstadkomma genom en enkel metod. Den erövrar genom reflektion och samtal. Å andra sidan, har man väl erövrat ett förändrat synsätt har man det kvar, mer eller mindre som när man lär sig cykla. Ett barnrättsbaserat synsätt ligger sedan till grund för många övriga förändringar som behöver göras. Ett barnrättsbaserat synsätt är inte något som ersätter strukturella förändringar i form av prioriteringar och resurser utan ska påverka även på strategisk nivå.

För att förändring ska ske krävs **kunskap om och förståelse för vad ett barnrättsbaserat synsätt innebär, tid för samtal och rutiner och arbetssätt** som möjliggör ett sådant förhållningssätt. Det krävs också en **ledning med kunskap om ett barnrättsbaserat synsätt som följer upp och stöttar** arbetet med att upprätthålla nya arbetssätt.

Med ett barnrättsbaserat synsätt som grund och en SIP-process med barnet i fokus finns förändringar som kan verka små men göra stor skillnad för ett barn. Barnens förslag och medarbetares iakttagelser och reflektioner som presenteras i rapporten kan därför utgöra viktiga inspel i ett fortsatt förändringsarbete.

Del I: Hur har arbetet genomförts?

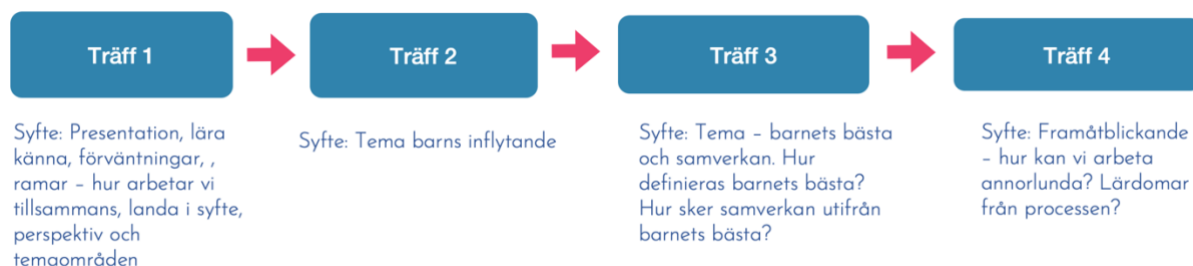
Rekrytering av BUS- och SIP-grupper

Genom Uppdrag Psykisk Hälsa i Stockholm gick frågan om att delta i projektet ut till BUS-grupper i hela länet. Huddinge, Haninge och Täby valde att tacka ja till att delta i projektet. På dessa platser genomfördes processledda träffar i SIP-grupper vid fyra tillfällen, tre timmar per gång. Kravet för att få delta var att arbetet skulle vara förankrat på chefsnivå genom BUS-grupperna, och att samtliga verksamheter, även skolan, skulle vara representerad.

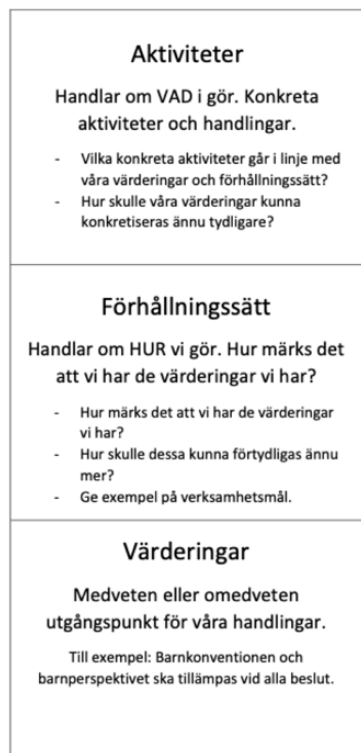
Processledda samtal

Varje tillfälle har haft ett tema (se nedan) och har formats av gruppens inspel om vad som är viktigt att ta upp samt processledarnas frågeställningar och sammanfattningar för att ta processen vidare. Processledarnas roll har varit att i samtalet föra processen framåt men också tillföra kunskap om barnrätten kopplat till respektive tema.

Samtalen har handlat om begrepp som barnets bästa, rätten till delaktighet och inflytande, barnets behov kontra barnets rättigheter, föräldrarätt, jämlika förutsättningar och så vidare. Det här är begrepp som är viktiga delar i ett *barnrättsbaserat synsätt*, en av de viktigaste utgångspunkterna i projektet. Vad händer om vi genomför våra SIP-möten med en barnrättsbaserad utgångspunkt? Om vi låter barnet vara subjektet och rättigheterna vägleda?

Varje träff har innehållit övningar för att öka tilliten, kunskapshöjande föreläsningar, erfarenhetsutbyte mellan deltagarna och en konkretisering av vad ett barnrättsbaserat synsätt kan innebära.

Det övergripande målet med varje tillfälle har varit pröva om och hur ett barnrättsbaserat synsätt kan bidra till en SIP där barnet kommer till tals systematiskt och en ökad samsyn. Vi har använt oss av barnrättsbaserat synsätt för att få syn på hur en värderingsmässig utgångspunkt påverkar både det efterföljande förhållningssättet som konkreta aktiviteter. På samma sätt har vi kunnat börja i en konkret aktivitet för att granska förhållningssättet och värderingen bakom. Hissen kan alltså användas i båda riktningar, nerifrån och upp eller uppifrån och ner. Hur ska vi utforma våra aktiviteter/rutiner/arbetssätt för att de ska genomsyras av det barnrättsbaserade synsätt som vi vill ska präglade SIP? Omvänt har vi granskat de aktiviteter vi redan gör för att se om de överensstämmer med det barnrättsbaserade synsättet? I processen har det också varit viktigt att notera och bygga vidare på det väl fungerande och på goda exempel.

Inventering av ungas synpunkter - intervjuer med barn

I samarbete med Maskrosbarn har fem intervjuer genomförts med barn och unga som har erfarenhet av processen samordnad individuell plan (SIP) och som förmodas ha haft behov av stöd från både socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri. Dessa barn har alla erfarenheter av att inte ha fått tillgång till rätt stöd i rätt tid och vittnar om några av de konsekvenser detta fått och får för deras liv. Konsekvenserna är i vissa fall långtgående och allvarliga. Maskrosbarn har kommit i kontakt med målgruppen genom sitt stödprogram där samtliga barn ingått sedan tidigare. Intervjuerna genomfördes digitalt. Barnen fick information om syfte med intervjun samt om hur deras synpunkter kommer att användas, på förhand. Barnen som deltagit i intervjun får återkoppling genom Maskrosbarn. Ekonomisk ersättning har utgått till de barn som deltagit i intervjuerna.

Vad vet vi om SIP? Några nedslag

Vad är SIP

Syftet med SIP (Samordnad Individuell Plan) är att skapa ett helhetsperspektiv på i det här fallet barnets behov och samordna insatser, att tydliggöra vem som gör vad och när det ska göras.

Sedan 2010 har Socialtjänstlagen och Hälso- och sjukvårdslagen kompletterats med ett tillägg om införandet av en samordnad individuell plan. (2 kap 7 § SOL, 16 kap 4 § HSL)

Trots goda intentioner är det väl belagt att samverkan mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård brister när barn och unga har behov av stöd och vård för sin psykiska ohälsa eller sjukdom,

samtidigt som de har kontakt med socialtjänsten. Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg, Barnombudsmannen och Myndigheten för vård och omsorgsanalys är några aktörer som kartlagt och rapporterat om den rådande situationen. Rapporterna är samstämmiga på flera punkter och tydliga i att situationen är allvarlig. Här följer en genomgång av några av rapporterna som tagits fram i Sverige.

Brukarrevision av Samordnad Individuell Plan

Under 2022 genomförde Riksförbundet social och mental hälsa en brukarstyrd revision av SIP på uppdrag av Uppdrag Psykisk Hälsa Stockholms län (UPH). En enkätundersökning med 43 vårdnadshavare genomfördes och sju unga med tidigare erfarenhet av SIP intervjuades. På grund av svårigheter att få barn med erfarenhet av SIP att delta i brukarrevisionens undersökning var barnen nästan uteslutande representerade av vårdnadshavare. Detta resultat är i sig intressant och indikerar att barns delaktighet i SIP behöver utvecklas.

Undersökningen visar att få barn deltar i SIP möten på grund av att mötesformen, *långa möten och många deltagare*, utgör ett hinder för att barnen ska vilja delta. Barn och unga med erfarenhet av SIP - möten uppgav också att de inte upplever att samverkan mellan professionerna fungerar så som de önskar. Många hade erfarenheter av att olika aktörer kritiserat varandra under möten. Barn vågar inte alltid säga som det är och hur illa man mår när vårdnadshavare är med på mötet. Detta kan leda till att allvarliga tillstånd missas men också att beslut om insatser blir felaktiga och missriktade.

I rapporten lyfts att bristande samsyn bland annat kring hur man ser på barnets inflytande kan försvåra möjligheten för barn att vara delaktiga. Man lyfte behov av ett gemensamt förtydligande av samverkansformens gemensamma målsättning; barnets bästa. Ingen i brukarrevisionen beskrev SIP som en process, utan såg på SIP som ett enstaka möte. Ingen av de intervjuade kunde heller minnas att de fått se eller godkänt en plan. Man nämner förekomsten av SIP-samordnare som en tydlig framgångsfaktor och ser skolan som den parten med störst behov av att utveckla sitt deltagande i SIP.

Slutsatsen i brukarrevisionen är att barn och ungas möjlighet till inflytande i SIP behöver stärkas. Utöver en god samverkan är barn och ungas möjlighet till inflytande av mycket stor betydelse för att barnets behov och rättigheter ska tillgodoses. Brukarrevisionen föreslår bland annat att man ser över SIP-mötets genomförande för att förbättra förutsättningarna för unga att delta på SIP-möten. Man efterlyser också en plan för lärande mellan aktörer i Stockholms län med syfte att utveckla mer tydliga arbetssätt runt SIP för att processen ska bli mer transparent för brukaren.

IVO: De tar inte hand om hela mig

Under 2019–2020 genomförde IVO en nationell tillsyn av samordningen av vård och omsorg för barn med psykisk ohälsa. I tillsynen samtalade man med vårdnadshavare och i vissa fall barn. Den sammantagna bilden är att det finns stora utmaningar när det gäller att samordna insatserna till barn med psykisk ohälsa som har behov av insatser från flera huvudmän. Brister i samordning hindrar aktörerna att få ett helhetsperspektiv på barnets vård och omsorg. Det finns en okunskap om de andra parternas uppdrag och olika bilder av barns behov respektive föräldraförmåga. Det

leder till sämre vård och omsorg och att barnet riskerar att inte få det skydd hen behöver. Något av det som framkom i intervjuerna är:

- ansvar för samordning läggs på familjerna och ibland barnen
- barnen får ta ansvar för informationsöverföringen
- ingen kontinuitet
- olika råd från olika personer
- många möten och upprepningar
- sämre vård och omsorg

SOU 2021:34 - Börja med barnen - en sammanhållen god och nära vård för barn och unga

Utredningens uppdrag var att se över förutsättningarna för en mer sammanhållen vård för barn och unga. Syftet var att uppnå en mer likvärdig vård som innefattar både förebyggande och hälsofrämjande insatser. I samarbete med BRIS och Tilia, en ideell organisation som arbetar för barn och ungas psykiska hälsa har expertgrupper med barn genomförts. Utredningen konstaterar bland annat att:

- samverkan med skolhuvudmän behöver utvecklas
- samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst behöver stärkas
- barns rättigheter och behov behöver beaktas systematiskt när regionen planerar och organiserar hälso- och sjukvården
- systematiskt arbetssätt krävs för att tillgodose barns och ungas rättigheter och behov av delaktighet
- omställningen till en god och nära vård behöver stärkas med ett barnrättsperspektiv

BRIS 2018: Skola vård och omsorg

I BRIS rapport från 2018 som bygger på intervjuer med barn, är den övergripande slutsatsen att Sverige inte lever upp till åtagandet att verka för varje barns bästa uppnåeliga hälsa. Man skriver att *"...skolgången inverkar negativt på barns mående, omsorgen klarar inte sitt uppdrag och vården lyckas inte möta vårdbehovet"*. Det barn och unga berättar är delvis en konsekvens av tidsbrist hos ansvariga socialsekreterare. Barn beskriver att det är svårt att lita på och känna förtroende för socialtjänsten i såväl öppenvård som heldygnsvård samt när socialtjänsten gör utredningar. Man beskriver en rädsla för att socialtjänsten ska lyssna mer på andra vuxna än på barnet. När däremot kontakten med socialsekreteraren fungerar är det en stor trygghet för barnen. Barnen beskriver bland annat att:

- de inte förstår beslut som fattas
- det saknas förutsägbarhet och vet inte hur länge de kommer att få hjälp
- de vet inte vart de ska vända sig med sina frågor
- de önskar en och samma kontakt så att de slipper upprepa sig

Socialutskottet 2017: Samordnad individuell plan – en utvärdering

2017 genomförde socialutskottet en uppföljning av SIP. Där konstateras att SIP, när det fungerar, kan vara ett verktyg som ger bättre överblick över insatser och vem som gör vad. Man konstaterar också att det finns hinder för en god samverkan och att barn sällan deltar på SIP-möten. Utöver tidsbrist menar man att en anledning är att samarbetsproblematiken mellan olika verksamheter skulle bli synliga och då vara till skada för barn och föräldrar. Några hinder som nämns är att samverkan tar tid, att förbereda och kalla rätt aktörer till möte tar tid. Otydlig ansvarsfördelning mellan verksamheter samt brist på kunskap om varandras arbetsmetoder och ansvarsområden leder till att det kan vara svårt att skapa en samsyn om de barn och familjer som aktörerna ska hjälpa.

GIRFEC och Barnets plan

I Skottland har man arbetat fram ett ramverk för att tydliggöra hur man kan samverka runt barn och unga som behöver hjälp. Modellen är från 2002 och kallas GIRFEC, (Get It Right For Every Child). De utmaningar man ville hantera med hjälp av GIRFEC liknar flera av de utmaningar som beskrivs när det gäller SIP. Bland annat vill man motverka att arbetet sker i stuprör.

En bärande del i konceptet är en helhetssyn på barnet, men också nära samverkan mellan olika verksamheter och tidiga insatser. En del i arbetet handlar om att man kunnat arbeta med en gemensam budget. Modellen bygger på ett förhållningssätt där barnet placeras i centrum för hela processen och består av flera viktiga beståndsdelar:

- Ett **välbefinnandehjul** med åtta indikatorer utgör ett bedömningsverktyg för att identifiera sådant som hindrar barns välmående. De övergripande målen i välbefinnandehjulet överensstämmer med den Skotska skolans läroplan.
- **Barnets plan** upprättas när barnet behöver insatser från fler än en verksamhet. Planen bygger på gemensam dokumentation där alla verksamhetsföreträdare får ta del av för att kunna planera runt barnet.
- Löpande **samtycke från föräldrar** om informationsdelning i Barnets plan.
- En särskild **namngiven kontaktperson** som agerar om det finns oro för barnet. Denna person kallar till möte vid behov.
- En **sammanhållande chef** för allt samverkansarbete.

Implementeringen av modellen åtföljdes av förändringar i lagstiftning som stöd för delar av modellen. Sverige har på olika sätt inspirerats av modellen och i Kronobergs län har de åtta kommunerna, regionen och polisen fattat beslut om en ny samverkansmodell med inspiration från just Skottland. Modellen och arbetet genomförs i samarbete med Växjö universitet.

Det finns både likheter och skillnaderna mellan SIP och Barnets plan. I en jämförande litteraturstudie från Linnéuniversitet (Anderberg Mats, Linnéuniversitetet 2020, *Planer för samverkan kring barn och unga i Skottland och Sverige – ett jämförande perspektiv*) lyfter man bland annat följande:

- Namnet ”Barnets plan” signalerar att barnet är i fokus medan samordnad individuell plan är en beskrivning för vuxna, mer byråkratiskt.
- I Skottland kan även till exempel föreningar vara initiativtagare till att initiera en plan.
- I Skottlandsmodellen betonas helheten på ett tydligare sätt än i SIP. ”*One child, one meeting, one plan*”. I svenska texter talar man oftare om SIP i pluralis.
- Det finns stora skillnader när det gäller hur en plan skrivs. En barnets plan ska utformas i proportion till barnets behov och alla verksamheter ska bidra med information på ett sätt som är standardiserat. Den ska skrivas på ett språk som kan förstås av både vårdnadshavare som barn. Innehållet i en Barnets plan är också mer standardiserat då man utgår från välbefinnandehjulets åtta indikatorer.
- När det gäller delaktighet betonas detta i båda planerna. Men i Barnets plan finns en särskild sektion där detta ska dokumenteras. Formuleringarna kring barnets delaktighet i SIP är svagare, till exempel att planen ska ”*när det är möjligt upprättas tillsammans med den enskilde*”, eller ”*bör få ta del av den upprättade planen*”.
- I Skottland betonades vid implementeringen vikten av en förståelse av konceptet Barnets plan redan från början. Modellen prövades i ett pilotprojekt under 2006, där efter genomfördes utbildningsinsatser och informationsmaterial för olika målgrupper togs fram. I Sverige påbörjades implementeringen i direkt anslutning till att den blev lag 2010. Olika villkor för olika verksamheter har påverkat möjligheten att implementera SIP.
- I en utvärdering av Barnets plan med barn och föräldrar framgår det att de flesta var positiva till arbetssättet och kände sig mer involverade i beslut. Samtliga föräldrar hade kunskap om planens innehåll, även om man tyckte att informationen var för omfattande och att dokumentet inte var användarvänligt. Merparten av barnen var positiva till att de tillfrågats och upplevde sig lyssnade på.
- I SIP verkar barn och unga i större utsträckning ses som objekt för de professionella än subjekt i samverkansarbetet även om SIP trots allt ger en bättre helhetsbild av barnets situation.
- Skolans roll i SIP anges inte i lagtexter eller förarbeten vilket gör att de inte alltid ses som en jämbördig part gentemot hälso- och sjukvården.

- I Skottland har införandet av Barnets plan fungerat bättre då planen har fått ett starkt politiskt stöd genom ett flertal nationella reformer med syfte att åstadkomma en genomgripande förändring. I Sverige utgör SIP ett mer begränsat tillägg till de redan befintliga strukturerna och lagarna.

DEL II: Utgångspunkter för uppdraget

1. Ett barnrättsbaserat synsätt

Att barnet är ett subjekt med egna rättigheter är den bärande tankegången i barnkonventionen. Kanske är det också det som är svårast att genomföra då det barnrättsbaserade synsättet utmaningar våra medvetna eller omedvetna föreställningar om barn. Så här beskrivs detta synsätt av Barnombudsmannen:

”Ett sådant synsätt kräver att varje barn erkänns, respekteras och skyddas som rättighetsbärare med individuell personlighet, egna behov och intressen och en personlig integritet. Det innebär också att barnets rätt att bli hört och få sina åsikter beaktade måste tillgodoses systematiskt i alla processer och att barnets egenmakt ska vara centralt i alla ärenden och beslut som rör barnet”.

Ett barnrättsbaserat synsätt kommer kanske tydligast till uttryck i barnkonventionens artikel 3 och barnets bästa, och artikel 12, där rätten till inflytande slås fast. Barnet är en individ med egna intressen och behov, och är skyddsvärda utifrån dessa behov i enlighet med artikel 2.

Ett barnrättsbaserat synsätt är en nödvändig utgångspunkt för att lyckas med att tillämpa barnets rättigheter. Detta konstaterades bland annat i den så kallade Barnrättighetsutredningen som föregick beslutet om att göra FN:s konvention om barnets rättigheter till svensk lag. (SOU 2016:19) Utredningen tittade på hur konventionens rättigheter tillämpats i några av de lagar där barnkonventionen transformerats in. Bilden var relativt samstämmig inom de områden som granskats. Bland annat konstaterades att det fanns brister vad gäller barns rätt till inflytande och tillämpning av barnets bästa. På ett övergripande plan konstaterar man att det saknas ett barnrättsbaserat synsätt.

”Det krävs ett aktivt förhållningssätt för att barnets ska ses som bärare av rättigheter och inte enbart som mottagare av insatser och stöd. I det avseendet räcker det inte med att lagstiftning som uttrycker dessa rättigheter finns på plats och att föreskrifter, allmänna råd och handböcker konkretiserar vad rättigheterna handlar om när det gäller handläggning och beslutsfattande. Det krävs också vad barnrättskommittén kallar ett barnrättsbaserat synsätt.” (SOU 2016:19)

FN:s barnrättskommitté beskriver det barnrättsbaserade synsättet som ett paradigmskifte (*General Comments* no 13) som utmanar mer objektifierande synsätt på barn. Att anta ett barnrättsbaserat synsätt innebär en liten med konkret perspektivförskjutning som i sin tillämpning kan göra stor

skillnad för ett enskilt barn. Nedan följer en konkretisering av vad de olika beståndsdelarna i ett sådant synsätt består av.

Barnet är subjekt – det handlar om barnet

Vårt synsätt på barn påverkar allt ifrån mötet med det enskilda barnet till strategiska beslut eller myndighetsbeslut som rör barn. Synsätt som objektifierar barn försvårar genomförandet av barnets rättigheter.

Genom historien har olika sätt att se på barn och barndom påverkat vårt sätt att möta barn. Ett synsätt som funnits med är beskrivningen av barn ur ett ovanifrånperspektiv. Barn föds utan moralisk kompass, är irrationella och blir enligt det här synsättet passiva mottagare av vuxnas eller samhällets fostran. En annan syn på barn utgår ifrån motsatsen: barn föds naturligt goda. Barnen blir inte passiva mottagare av fostran, utan vägvisare till det goda i människan eller i samhället. Ytterligare ett perspektiv som präglat vår syn på barn är det som legat till grund för den senaste 100 årens barndomsforskning. Barns utveckling har genom att beskrivas genom olika utvecklingsstadier kommit att oavsiktligt fokusera på vad barnet ännu inte kan i stället för barnets specifika kompetens. Om målet är en färdig vuxen människa har barndomen tenderat att betraktas som ett långsamt övergående bristtillstånd med fokus på brist snarare än kompetens.

Något förenklat kan man säga att de historiska föreställningarna har bidragit till att vi allt för ofta antar ett objektifierande synsätt på barn. Barn blir *objekt att ta hand om* snarare än *subjekt med egna rättigheter*. Den här tonvikten på barn som omsorgsobjekt snarare än rättighetssubjekt återfinns även i lagstiftning som till exempel Socialtjänstlagen. Socialtjänstlagen har visserligen utvecklats mot ett synsätt där barnet inte endast är ett objekt för omsorg utan även ett subjekt med rättigheter, bland annat genom införlivandet av begreppet barnets bästa. Men detta har skett utan en reflektion kring synsättet på barn. Det här gör att det finns två parallella föreställningar och synsätt på barn i lagar, förarbeten och rättskällor och där synen på barn som objekt för omhändertagande lever kvar. (*Rättighetssubjekt eller omsorgsobjekt – hand i hand eller stick i stäv?* Titti Mattsson, Retfaerd årgång 31 2008 nr 2/121)

Ett allt för objektifierande sätt att se på barn innebär bland annat att **barn inte i tillräcklig utsträckning kommer till tals** när frågor berör dem. I Barnrättighetsutredningen från 2016 (SOU 2016:19) konstateras att det finns en tendens att skydda barn *från* delaktighet i stället för *i* delaktighet. Det görs av välvilja, men leder också till att barn inte får uttrycka sig i viktiga beslut om det egna livet. En betoning på barnet som rättighetsbärare innebär att vuxenvärlden gör allt för att skapa en situation där barnet tryggt och säkert kan dela med sig av sina åsikter.

Om barnet är en fullt ut jämbördig människa först som vuxen finns en risk att barn inte tas på lika stort allvar som en vuxen. Det innebär också att vuxenvärlden ofta tilltalar barn ur ett framtidsperspektiv. Barndomen har betraktats som en transportsträcka till det riktiga livet som vuxen. Frågan om vad barnet ska bli är viktigare än vad barnet är just nu. Barnen är vår framtid och ska ta hand om oss när vi blir gamla – därför ska vi tänka på barn i våra beslut.

På lika villkor – principen om ickediskriminering

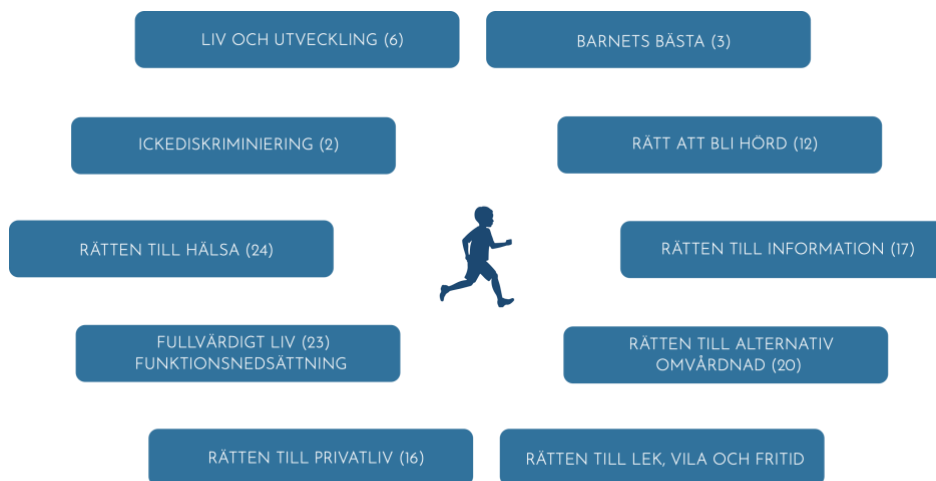
Av ett barnrättsbaserat synsätt följer att barn inte kan betraktas som ett kollektiv – de är individer med egna rättigheter. Att beakta principen om ickediskriminering systematiskt är alltså inte endast att *göra lika* i alla situationer, utan att i varje situation vara beredd att göra *olika*. Trots det fattar vi ibland beslut som generaliserar om barn. När beslut fattas som bygger på generaliseringar och generella behov av till exempel av skydd, riskerar också åtgärder att bli för allmänna och inte tillräckligt träffsäkra. Sådana generaliseringar tar inte i beaktande att barn har olika åldrar, bakgrunder och behov, på samma sätt som vuxna. Varje metod eller insats för att öka ungas inflytande måste prövas mot sådant som riskerar att försämra förutsättningarna för vissa grupper av barn, till exempel ålder, språk, etnisk bakgrund, funktionsvariation, kön o s v. I SIP-sammanhang handlar det om att mötesinbjudningar, arbetssätt för delaktighet, genomförande av möten o s v hela tiden måste prövas mot situationer i barnets liv som riskerar att leda till diskriminering.

Barnets rättigheter vägleder

Ett barnrättsbaserat synsätt betraktar barnet och barnets situation i ljuset av de rättigheter som barnet har. Rättigheterna går hand i hand med barnets behov men ger ett helhetsperspektiv på barnet, då de är sammanhängande och utgår från hela barnet. Att utgå från barnets rättigheter kräver också att man beaktar konsekvenserna på lång sikt och inte endast ser till kortsiktiga behov här och nu. Skillnaden mellan rättigheter och behov formuleras så här i den tidigare nämnda barnrättighetsutredningen:

”Man skulle kunna hävda att barnets behov är liktydigt med barnets bästa, på så sätt att behoven tydligt utreds och vägs mot varandra bör också beslutet vara till barnets bästa. En central aspekt av barnets bästa är dock/.../ att bedöma och analysera de konsekvenser som ett beslut kan få för barnet och i en sådan barnkonsekvensanalys ta hänsyn till de rättigheter som barnet har enligt barnkonventionen, bland annat rätten att få uttrycka sina åsikter och få dem beaktade. En bedömning av barnets behov och de övriga familjens behov kan ses som ett led i den bedömningen som ska göras av barnets bästa men är inte tillräcklig”. (Våra understrykningar) Barnrättighetsutredningen SOU 2016:19

I ett barnrättsbaserat arbete är barnet i centrum och rättigheterna används som ett verktyg för att definiera utmaningar och insatser.

Ett rättighetsbaserat arbetssätt

I ett barnrättsbaserat arbetssätt är barnets mänskliga rättigheter både ett mål, ett förhållningssätt och ett praktiskt verktyg.

Barnets inflytande präglar hela processen

Enligt barnkonventionens artikel 12 har ett barn *rätt att uttrycka sina åsikter* i alla frågor som rör barnet och barnets synpunkter ska *tillmätas betydelse*. Det är en grundläggande rättighet och nödvändigt för att övriga rättigheter ska kunna genomföras. För ett arbete med delaktighet och inflytande ska vara just barnrättsbaserat behöver präglas av **delaktighet som ett förhållningssätt, delaktighet som en process och delaktighet på lika villkor**.

Ofta handlar samtalet om barns inflytande om vilka *metoder* som kan fungera. Metoder och verktyg kan vara viktiga och hjälpa fler barn att våga uttrycka sig eller hjälpa vuxna att lyssna aktivt och dokumentera systematiskt. Men ett barnrättsbaserat arbetssätt för ungas inflytande börjar i förhållningssättet bakom. Det måste finnas en självklar förväntan från vuxna på att barn har *rätt* till delaktighet och inflytande. Ett sådant förhållningssätt går hand i hand med synen på barn som rättighetsbärare – barnet i fokus.

Delaktighet måste genomföras som något mer än en engångshändelse. Barnets delaktighet måste präglar hela kedjan: förberedelse inför ett möte, information till barnet, barnanpassade tillfällen att komma till tals, och återkoppling.

INFLYTANDE ELLER DELAKTIGHET?

Varken inflytande eller delaktighet används som begrepp i barnkonventionen men brukar användas för att beskriva vad som ska uppnås och hur det bör göras. Inflytande signalerar att någon verkligen har haft möjlighet att påverka ett beslut, något som barnkonventionen ställer krav på. Delaktighet signalerar att personen har haft möjlighet att vara med i processen fram till beslutet. Delaktighet är en viktig förutsättning för inflytande, men betyder inte nödvändigtvis att personen har haft inflytande.

Barnets bästa vägleder

Barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen ska beaktas i alla frågor som rör barnet. Barnets bästa består enligt barnrättskommittén av tre delar:

- En materiell rättighet: det som barnet faktiskt har rätt till enligt konventionen. Det innebär att barnet har rätt att få sitt bästa bedömt och beaktat.
- En tolkningsprincip: där det finns alternativa lösningar ska det förslag väljas som bäst överensstämmer med barnets bästa.
- Ett förfarande: det innebär att barnets bästa ska präglade alla delar av en beslutsprocess.

Barnets bästa ställer krav på att avvägningar mellan olika intressen, där barnets bästa är en tungt vägande del, synliggörs i dokumentation. I de fall barnets eller barnets bästa inte kan ha företräde måste beslutet motivera detta samt föreslå kompensande åtgärder. Barnets bästa är en välkänd princip och finns sedan långt transformerad in i bland annat SoL, HSL och Skollagen. Trots det vet vi från bland annat FN:s barnrättskommitté men också barnrättighetsutredningen att barnets bästa allt för ofta används för generellt och svepande utan att vare sig definieras eller präglade hela processen. I processen att definiera barnets bästa behöver man, utöver att lyssna på barnet, också utgå från de rättigheter barnet har, samt forskning och beprövad erfarenhet.

Ett barnrättsbaserat synsätt- en sammanfattning

- Barnet är subjekt med egna rättigheter och inte objekt för omhändertagande.
- På lika villkor - varje barn är en individ med egna behov och förutsättningar.
- Barnets inflytande är centralt och präglade hela processen
- Det som är bäst för barnet ska väga tungt
- Rättigheterna i konventionen är en helhet och vägleder i bedömningar och beslut. Konsekvenser som rör barn ska bedömas även ur ett långsiktigt perspektiv.

Del III: Resultat

I: Vad säger barnen?

Sex barn har genom organisationen Maskrosbarn deltagit i individuella intervjuer där deras erfarenhet av att ha deltagit i SIP varit i fokus. Samtliga barn har erfarenheter av att inte ha fått tillgång till rätt stöd i rätt tid och vittnar om några av de konsekvenser detta fått och får för deras liv. Maskrosbarn har kommit i kontakt med målgruppen genom sitt stödprogram där samtliga barn ingått sedan tidigare. Intervjuerna genomfördes digitalt. Barnens olika erfarenheter av SIP vittnar alla om barnrättsliga brister på systematisk nivå.

SIP som möte och inte process

Samtalen med barnen visar att de största bristerna handlar om att använda **SIP som en process** och inte enbart som ett möte. Barnen berättar om en **brist på förberedelse inför ett SIP möte**. Man saknar information och kunskap om vad som kommer att ske under processen, och när. När barnet får möjlighet till förberedelse i förväg verkar det gå till på olika sätt, något som kan uppfattas som oförutsägbart.

”Ja, jag ska få information om det innan. Det har också varit lite olika hur det har varit. Men ibland har jag fått ett papper där det står alla som ska vara med och var, när och vad det ska handla om. Men det har varit ganska olika, vissa gånger har jag inte fått det alls”

”Ja, gud ja. Jag var jävligt påläst! (...) Jag har en advokatvän som diskuterade det här med jätteofta och liksom: vad kan jag göra för att det ska bli så svårt som möjligt för dem att vifta bort mig. Jag fick själv söka information och ta reda på fakta. Handledarna gav ingen information om man inte direkt ber dem om det.”

”Jag tror aldrig jag har vetat vad dom gör, dom kanske har sagt det men jag har glömt eller inte lyssnat. Det är massa vuxna bara liksom som springer runt och alla är likadana.”

”Att den (en vuxen) är tydlig med vilka som kommer, vad de jobbar med och vad som ska hända. Ibland så har vissa, bryr sig inte och tänker väl att det inte är så viktigt. För ett barn som inte varit med om det förut så kan det vara ganska viktigt att få veta sådant, vad som ska hända och vilka som ska vara med.”

Barnen berättar också att **återkopplingen brister** efter ett SIP möte genomförts. Barnet vet inte alltid när hen kan förvänta sig att få någon lägesuppdatering eller återkoppling. När en tid gått utan att barnet upplever förändringar i sin situation är det lätt hänt att man känner sig sviken och besviken över att "ingenting hänt". Tilliten till vuxenvärlden skadas och känslan av att vuxna sviker förstärks av denna brist på återkoppling till barnet.

"Alltså varje gång jag är på SIP möte så vet jag att det inte kommer hända så speciella grejer, allt kommer gå i den takten som det har gått förut. Det är bara ett möte för att sitta och prata om saker man redan vet, och jag känner att det inte ger så mycket."

"Dom låtsas att dom lyssnar på en, dom säger "ah men absolut" men så blir det ingen skillnad. Och det är så det har hänt jävligt mycket att det har varit så."

"Jag kommer ihåg första SIP mötet vi hade, det handlade om mitt mående för vi bodde i en 1: a och jag hade inte mitt eget rum, vilket jag kämpade för jättemycket. Och på SIP mötet tog jag upp det här och min kontaktperson var också med och betonade det här jättemycket. Efter SIP mötet började processen starta igång. (...) Men det tog typ 5–6 månader efter SIP mötet"

"Det har känts lite hoppfullt innan att ta tag i och försöka att göra det bättre igen men sen har det alltid bara, eller att de inte har blivit någon förändring."

"Efter det kände jag mig väldigt bra, det kändes verkligen som att någon brydde sig om mig och ville mitt bästa. Fast sen så mådde jag sämre igen för det ändrade ju inte på någonting. Jag menar, min psykolog och psykiatriker, de kan ju så här rekommendera att jag borde få ett boende för min hälsa hur mycket de vill fast det har ju ingen inverkan på Soc bedömning. Det borde det ju verkligen göra egentligen, men i praktiken så har det ju inte det."

Tilliten till vuxna skadas

En konsekvens av att barnet inte får tillräckligt med information och förberedelse som stöttar barnet i att sätta rimliga förväntningar inför ett SIP möte är att deras **tillit till vuxenvärlden skadas**. Barnen berättar att de gått in med stora förväntningar och en känsla av lättnad vid sitt

första SIP möte, i tron om att deras problem äntligen ska få ett slut, ”*nu händer det något*”. Samma barn vittnar också om en besvikelse och en känsla av att ha blivit sviken av vuxna när det sedan inte sker några förändringar efter mötet.

Flera barn berättar att de tror att vuxna varken *vill* eller *kan* hjälpa. Under mötet berättar barnen om en stämning som präglas av irritation och ”bråk” mellan de vuxna som verkar vilja **skjuta ifrån sig ansvar på varandra**, och om en rörig stämning där ingen riktigt vet vem som ansvarar för vad. Barnet **känner sig som ett problem** som ingen vill ha på sitt bord. I intervjuerna framkommer det också att man tycker att det är **för många vuxna** med på möten. Man lyfter att man vill ha **ett barnombud** eller liknande person som man känner sig trygg med på mötet.

”Också när jag hade ett barnombud med från Maskrosbarn så kände jag att de lyssnade. De lyssnade på mig innan också men inte så mycket. Jag skulle vilja ha med ett barnombud på SIP mötet.”

”Jag tycker att det skulle vara mer effektivt om det bara var de viktiga, eller de huvudsakliga personerna som jobbar med oss, till exempel min handläggare, någon från socialpsykiatri och någon från den ekonomiska enheten. Det är de som har insatserna och som egentligen har makten, och det är de som kommer bestämma, de kan bara få en reflektion om hur det har gått från till exempel familjestödanden. (Hen) behöver inte vara med liksom på SIP mötet”

Att ha förhoppningar och sedan bli besviken och negativa/obehagliga upplevelser av själva mötet leder till att många väljer att inte delta på nästa möte ”*det blir ju ändå ingen skillnad*”. Besvikelsen och den bristande tilliten till vuxenvärlden gör att man slutar hoppas och man slutar gå på SIP möten för man inte vill utsätta sig för en jobbig process eller ett jobbigt möte om det ändå sedan inte ska bli någon förändring.

Svårt när vårdnadshavare är med

Några barn berättar också om hur **svårt det är för de att delta på SIP möten när en vårdnadshavare är med** eftersom man inte vill berätta hur illa det är för att man inte vill oroa sin förälder exempelvis. Ett barn berättar om att hens mamma alltid gråter vid SIP möten och att allt fokus då hamnar på mamman, och barnet känner sig ännu sämre.

En känsla av maktlöshet

Barnet känner sig ofta som ett problem och de vuxna pratar ibland om barnet på ett utlämnande sätt. Det kan leda till att barnet känner sig ledsen och kränkt. Det är svåra ord som används av de vuxna och det är svårt att uppfatta vad som sägs ”*mellan raderna*”. Denna otydlighet bidrar till en hopplöshetskänsla. Det kan också skapa en frustration hos barnet. SIP verkar för några av barnen bidra till en känsla av maktlöshet där barnet måste göra allt för att ”det ska bli så svårt som möjligt för dem att vifta bort mig”. Det är dessutom för långa och tråkiga möten. Barnen

berättar att det känns som ett vuxenmöte. Det är många okända vuxna i rummet som pratar på ett obegripligt sätt och maktobalanser känns tydlig. Det kan kännas ensamt, otryggt och som att man befinner sig i en utsatt situation. Barnen lyfter att de vill ha ett barnombud med på möten, och att det oftare är positiva erfarenheter när vuxna som de känner till sedan innan är med.

”Det är lite obekvämt, det är så här man är liksom i ett rum där massa vuxna håller på att diskutera en, det är klart att det kommer att vara obekvämt. Och sen liksom så var det ju en väldigt ”High stakes”- situation, det var mycket som kunde gå fel. Jag trodde verkligen att om SIP-mötet gick bra så skulle jag få ett boende. Fast det fick jag ju inte”

”Det är väldigt känslösamt för mig, för varje gång vi är på SIP möten då påpekar de att min mamma inte kan ta hand om mig och då får min mamma dåligt samvete och då börjar hon gråta. Vilket gör mig jätteledsen, min mamma gråter under varje SIP möte.”

”Hela SIP-mötet var bara min psykolog och min psykiatriker som bara var typ arga på mina handledare för att de inte ville ge mig ett boende”

”Vi har haft, jag vet inte hur många möten. Jag minns inte något specifikt av varje men generellt så har det varit väldigt jobbigt. Att det är så många inblandade, att alla ska prata om mig och sen att de ofta blir irriterade på varandra”

”Det känns jättetråkigt ärligt talat. För det är jättemånga vuxna som pratar om vuxniga saker men för mig har det både varit tråkigt och kanske hjälpsamt. För när jag är på SIP möten så får jag reda på allt, liksom processen gällande min mamma och hur det har funkat och sånt (...) Man har några krav innan SIP mötet och de kan inte fylla upp alla de kraven. De diskuterade mycket och skrev mycket på den tavlan de hade, men i slutet fick de bara fram ett mål (...) Det enda de kom fram till var att ingen ska höra av sig till mig när det gäller min mamma (...) Men det var bara snack och prat under mötet, och efter mötet hände samma grej igen.”

”Jag har en advokatvän som diskuterade det här med jätteofta och liksom: vad kan jag göra för att det ska bli så svårt som möjligt för dem att vifta bort mig”.

”De som jag känner har alltid varit jättesnälla och trevliga och backat upp mig på SIP mötet, de är där bara för att avlasta mig.”

Sammanfattning av barnens röster

Bilden som dominerar när barnen berättar handlar om oförutsägbarhet, maktlöshet och bristande tillit till vuxna. Barnen går in med höga förväntningar om att något ska ändras i det egna livet, men med tiden slutar barnet att hoppas på detta. När ett barn ger uttryck för att det hänger på att barnet själv lyckas övertyga mötesdeltagarna är det allt annat än att barnets bästa är i fokus. Samtidigt berättar något barn om att de upplevt det motsatta – att det finns någon där som backat upp. Det verkar då göra stor skillnad. Några av de förslag som barnen ger är relativt enkla att genomföra men kan trots det göra stor skillnad. Flera av förslagen är av mer strukturell karaktär och går i linje med det som även medarbetare uttryckt.

Förslag från barnen - en sammanfattning

Förberedelser

- Ge tillräckligt med information
- Ge stöd så att förväntningarna är rimliga
- Skapa en förutsägbarhet i processen: vad kan barnet förvänta sig i processen och när i tid kan barnet förvänta sig det?
- Var tydlig med vilka som kommer, vad de jobbar med och vad som ska hända

Under mötet

- Vill ha någon trygg med sig på mötet, ex. barnombud
- Färre vuxna på mötet
- Kortare möten med fler pauser
- Erbjud något att dricka/äta
- Att de vuxna tittar på barnet och lyssnar aktivt, bjuder in barnet till samtal
- Att vuxna i mötet visar att de vill hjälpa barnet

Återkoppling

- Uppdatera barnet på vad som sker med det som beslutats.

II: En beskrivning av processen och gruppernas reflektioner

Processtödet genomfördes i tre olika SIP-grupper i Täby Huddinge och Haninge. Grupperna träffades vid fyra tillfällen, tre timmar per träff. Här beskrivs processträffarna och några av de reflektioner som ägt rum i grupperna för att identifiera utmaningar och möjligheter för bättre inflytande och förbättra samverkan i SIP. Beskrivningen utgår ifrån de barnrättsbaserade temaområden som varit utgångspunkten för de reflektioner som gjorts.

Under processerna har grupperna delat med sig av sådant de själva upplevt vid möten och sådant som de på annat sätt uppfatta som utmaningar i arbetet med SIP. Beskrivningen nedan är övergripande och består av vår samlade bild, baserad på dokumentation, av sådant som framkommit. Det betyder att alla deltagare eller alla grupper inte behöver känna igen sig i alla detaljer då inspelen från grupperna inte alltid varit helt lika.

Barnet som subjekt

Vad har vi arbetat med?

Barn som rättighetssubjekt har löpt som en röd tråd genom hela processtödet. Med utgångspunkt i de ovan beskrivna barnsyner genom historien har deltagarna **reflekterat över den egna barnsynen**, hur den kommer till uttryck och hur synen på barn kan påverka olika delar av en SIP-process.

Vi har tagit avstamp i egna erfarenheter och **reflekterat över begrepp som makt och maktlöshet**. Vid ett tillfälle fick deltagarna intervjua varandra om samtal eller möten med människor där man känt sig sedd och bekräftad, och motsatsen, när man känt sig objektifierad. Grupperna fick också i uppgift att efter ett genomfört SIP-möte reflektera över vem som har makten och hur detta kommer till uttryck.

Vid ett tillfälle användes en kortlek med adjektiv och dess motsatser där deltagarna fick i uppgift att dela upp korten i en barn- respektive vuxenhög utifrån hur samhället tenderar att beskriva barn. Grupperna fick med utgångspunkt i övningen samtala om hur det kommer sig att så många av de mer positivt laddade orden främst förknippas med att vara vuxen (kontrollerad, eftertänksam, mogen, seriös o s v) medan motsatsorden (omogen, kortsiktig, okontrollerad o s v) ofta används för att beskriva barn och om våra uppfattningar om barn påverkar arbetet med SIP.

Grupperna samtalade om **begreppet vuxennorm** och om/hur detta perspektiv kan påverka ett professionellt arbete runt ett barn. Vad betyder det att barnet är rättighetsbärare och subjekt samtidigt som den vuxne i myndighetsutövning faktiskt sitter på makten?

- Vid ditt nästa SIP-möte: fundera över vem som har makten och hur det kommer till uttryck?
- Skulle det kunna vara annorlunda? Vad behöver hända?
- Hur kan man balansera myndighetsrollen och det ansvar den ger med att minska barnets känsla av maktlöshet?

Barnet som subjekt – reflektion i grupperna

SIP- som enskilda möte och inte process bidrar till ett objektiviserande synsätt

Deltagarna reflekterar över att SIP ibland används på fel sätt. På grund av svårigheter att komma i kontakt med varandra från olika professioner blir SIP en möjlighet att skapa kontakt och diskutera sådant som behöver lösas i stället för att lösa frågan med ett telefonsamtal mellan två professionella. När SIP kallas till med för kort varsel försämrats möjligheterna att ge barnet möjlighet att förbereda sig, anpassa mötet eller skapa förutsättningar för delaktighet vid mötet. Mötet riskerar att lösa ett problem (barnet) istället för att verkligen handla om barnets rättigheter och behov. Ett felaktigt användande av SIP motverkar ett barnrättsbaserat synsätt och barnet som subjekt då problem mellan verksamheterna hamnar i fokus och inte barnet.

Under processtödet lyfte deltagare behovet av att införa tjänstemannamöten innan SIP möten för att skapa bättre förutsättningar att kunna sätta barnets delaktighet i fokus vid det ordinarie SIP-mötet.

Den fysiska miljön

Ett ”vuxet” rum förstärker den ojämna maktbalans som finns mellan vuxna och barn. Den fysiska miljön kan bidra till att barnet känner sig trygg och därmed kan komma till tals. Grupperna berättade exempelvis om hur möten ofta genomförs i kommunens mötesrum, en plats som är utformad av och för vuxna.

Upplägget på mötet

Många SIP-möten är utformade av och för vuxna. Långa möten, många vuxna som för barnet är okända. Miljön är inte anpassad och språket är svårt för barnet att förstå. Grupperna reflekterade över hur fler pauser vid möten exempelvis skulle kunna göra upplägget mer anpassat efter barnet.

Språket

Medarbetare ger exempel från möten där man pratar om barnets privatliv öppet och utelämnande. Att man pratar över huvudet på barnet och i tredje person förstärker ett objektifierande sätt att se på barn. Man berättar om att barn känner en känsla av orättvisa. Man har uppfattat att barn känner sig utelämnade och riskerar att stänga om sig. Både vuxna och barn vittnar om att stämningen kan vara bråkig, man anklagar varandra och pratar om barnet som ett problem som måste lösas.

Medarbetare menar att det ibland händer att man vid SIP-möten för ofta fokuserar på att lyfta upp det som inte fungerar i stället för det som faktiskt fungerar. Man har varit med om att man använder ett skuldbeläggande språk där man ställer barnet till svars: *"Varför har du inte..."*

Den som har makten sätter agendan

Deltagarna har identifierat att den som har makten är den som sätter agendan. Det här bidrar till att barnet känner att mötet handlar om något annat än om barnet. Hur agendan sätts och formuleras bidrar till ett objektifierande synsätt där mötet används för att underlätta medarbetarens arbetsuppgifter i stället för att ha barnet i fokus.

Föräldrar kan förstärka ett objektifierande synsätt

Medarbetare berättar att det förekommer att föräldrar som deltar i mötet bidrar till ett objektifierande synsätt på barn genom att föregripa det barnet ska säga, påtala att det inte lönar sig att prata med barnet (barnet är för litet eller har en funktionsnedsättning). I enstaka fall har medarbetare även upplevt att föräldrar uttrycker sig direkt kränkande/nedlåtande mot ett barn med en funktionsnedsättning. En medarbetare berättade om hur hon snabbt kunde ifrågasätta föräldern och föra tillbaka ett mer rättighetsbaserat synsätt på barnet där barnet inte objektifieras. Att gå emot föräldrar, berättar man, känns dock svårt och det finns en osäkerhet om hur barnrätten möter det som kommit att kallas för föräldrarätten.

Barnet som subjekt - så kan det främjas

- Låt barnet i förväg formulera förväntningar och mål
- Visa att du är på barnets sida - undvik ett anklagande språk
- Låt barnet ha med sig en trygg person
- Använd barnets bästa -bedömningar som utgångspunkt för samtal med föräldrar.
- Visa med blickar och kroppsspråk att du ser barnet
- Ställ följdfrågor och visa nyfikenhet

På lika villkor - ickediskriminering

Vad har vi arbetat med?

Under träffarna har vi återkommit till frågan vad delaktighet och inflytande är. En utgångspunkt för samtalen har varit Roger Harts välkända modell från 1992 som beskriver barns delaktighet. Den visar att barns delaktighet kan ske på flera nivåer och att den vuxnes roll får anpassas efter barnets förutsättningar. Stegen innehåller exempel på vad som kan vara skenbar delaktighet eller rent av manipulation. I grupperna har vi också tittat på Harts **kriterier för delaktighet** och vad som krävs för att ett barn ska få rätt förutsättningar att vara delaktig.

Under processtödet har vi samtalat om att barn är olika och vad det innebär i praktiken när det gäller krav på anpassningar. Under samtliga moment har de aktiviteter och förslag som kommit upp prövats mot diskriminerande faktorer, till exempel kön, ålder och funktionsnedsättning.

Grupperna har utgått från SIP som en process, och prövat varje del förberedelse, genomförande och återkoppling, mot Harts kriterier för delaktighet. Till exempel: Har barn med olika förutsättningar samma möjlighet till inflytande? Kan barn i olika åldrar komma till tals på lika villkor? Anpassar vi mötesstrukturen efter barnets diagnos? Hur får ett barn med otrygga hemförhållanden samma chans att uttala sig när en förälder deltar på mötet?

För att kunna göra korrekta anpassningar behöver vuxna först inventera och ta reda på vilka behov det enskilda barnet har inför ett SIP möte, exempelvis vid ett förberedelsemöte tillsammans med barnet. Exempel på anpassningar som kan behöva göras utifrån barnets individuella behov är:

- Hur ofta behöver det här barnet pauser under mötet?
- Vad är viktigt för det här barnet för att han/hon ska känna sig trygg under mötet?
- Behövs olika hjälpmedel eller verktyg, så som bildstöd? En del barn kan exempelvis fokusera bättre om de samtidigt har möjlighet att rita.

Exempel på faktorer hos det enskilda barnet som kan påverka vilka anpassningar som vuxna behöver göra och som grupperna diskuterat är:

- Barnets personlighet
- Barnet mår för dåligt
- Barnet saknar förmågan att kommunicera
- Familjers olika förutsättningar där ex. vuxnas tillit till myndigheterna kan variera.
- Barnets utsatthet, exempelvis för våld eller hederskontext
- Intressekonflikter, föräldrar; barnet
- Funktionsvariationer

Diskriminerande grunder och kriterier för delaktighet

Kriterier för delaktighet

- Information/förberedelse
- Anpassad miljö och upplägg
- Möjlighet att komma till tals
- Barn är olika- olika sätt att uttrycka sig
- Återkoppling

Exempel på diskriminerande faktorer

- Ålder
- Språk
- Etnisk bakgrund
- Funktionsnedsättning
- Kön

På lika villkor – reflektion i grupperna

Våga göra olika

Deltagarna ser att alla barn inte får möjlighet till delaktighet på lika villkor. Att göra lika känns tryggare än att göra olika. ”Om vi gör lika för alla kan det ju inte bli fel”. I samtal reflekterar grupperna över att ett sådant synsätt istället kan leda till att det blir ojämlikt i förhållande till de rättigheter barnet har. Om alla barn har samma rättigheter måste vi våga göra olika. Ett barnrättsbaserat synsätt kan då vara ett verktyg som gör att samtalet om barnet och de insatser som diskuteras kan bli mer träffsäkra.

Bristande rutiner

Grupperna samtar om att bristande rutiner verkar motverka ett barnrättsbaserat synsätt. När man inte arbetar med SIP som en process och istället kallar till SIP-möte med för kort varsel finns inte tid att anpassa mötet individuellt efter barnets förutsättningar och behov. Grupperna pratade också om hur en förberedelse är avgörande för att kunna identifiera vilka anpassningar som behöver göras för resten av processen. Om det steget brister får det konsekvenser i den efterföljande processen. Sådant som inte är en del av rutinerna för SIP blir upp till enstaka medarbetare att bevaka och tappar lätt bort. Det är barn som behöver särskilt stöd som drabbas hårdast: barn med funktionsnedsättning, barn som har språkvariationer eller barn i hederskontext är exempel på sådana grupper.

Förberedelser krävs

Grupperna ser också att det behövs förberedelser för att man ska hinna och kunna göra de anpassningar som krävs. Det handlar om att inventera och ta reda på vilka behov det enskilda barnet har inför ett SIP möte.

Brister i kunskap om anpassningar

Grupperna identifierade särskilt barn med funktionsnedsättning, barn i yngre åldrar och barn i behov av tolk som grupper i särskilt stor risk att diskrimineras. Utöver rutiner ser man i grupperna att det också saknas kunskap som möjliggör anpassningar i tillräcklig utsträckning.

Man efterlyser en bank av goda exempel, och vikten av att de goda exemplen gäller barn med olika behov och förutsättningar. Många barn, och inte minst barn med olika funktionsnedsättningar som ADHD, kan till exempel behöva ett möte som är utformat med fler pauser och kortare sittningar. När det saknas en grundrutin och systematik för att arbeta med barnets rättigheter i SIP påverkas alla barn men barn med funktionsnedsättning, språkvariationer, eller barn som lever i hederskontext drabbas särskilt hårt.

Delar av mötet utan föräldrar

Även barn som av olika anledningar inte känner sig bekväma med att säga sin mening när en förälder/vårdnadshavare är med på mötet är en grupp som riskerar att diskrimineras om inte anpassningar görs (exempelvis att en stund på mötet sker utan förälder).

I grupperna finns också många goda exempel på hur sådan anpassning kan göras: barn som deltar via Teams, deltar utan bild, med bild och utan ljud och så vidare, för att sänka trösklarna för barnet.

På lika villkor - så kan det främjas

- Anpassa delaktigheten efter barnets förutsättningar (delta digitalt, med eller utan bild/ljud o s v.
- Anpassa rummet och miljön efter barnets ålder
- Låt en del av mötet ske utan föräldern
- Se till att rutiner som finns för mötet utgår ifrån att barn är olika

Rättigheterna vägleder

Vad har vi arbetat med?

En dokumenterad utmaning i SIP-sammanhang är en tendens att deltagarna i för stor utsträckning utgår från den egna verksamheten där man fokuserar på att bevaka gränser för det egna uppdraget. I en situation där alla beskriver barnets situation ur den egna verksamhetens perspektiv och begrepp försvåras samsynen. Ibland uppstår en kamp om vilken beskrivning av ett barns situation som ska gälla, man vill övertyga istället för att förstå. Det här känns igen i grupperna och beskrivs delvis hänga samman med tidsbrist där det är naturligt att önska att någon annan ska ta ansvar för barnets situation.

I projektet har vi provat att använda rättigheterna som utgångspunkt för att definiera och beskriva ett barns situation, rättigheter som ett verktyg, i linje med ett rättighetsbaserat arbetssätt. Kan ett samtal med utgångspunkt i barnets rättigheter vara en väg mot större samsyn? Rättigheterna har använts som en gemensam utgångspunkt, ett steg innan man kommer in på specifika insatser som ju tydligt hör hemma inom en särskild verksamhet.

Grupperna har bland annat arbetat med fallbeskrivningar där ett fiktivt ärende eller en situation för ett barn beskrivs uteslutande i termer av rättigheter.

- Fundera utifrån ett ärende du nyligen har arbetat med. Beskriv barnets situation endast med stöd av barnets rättigheter enligt barnkonventionen. Vilka rättigheter riskerar att inte uppfyllas för barnet?
- När du funderar med stöd av rättigheterna – ändrar det din syn på barnets situation? Får du syn på något du annars inte skulle tänka på?
- Hur skulle rättigheterna kunna användas mer löpande i arbetet rujt barnet?

Rättigheterna vägleder – reflektioner i grupperna

Rättigheterna en mer neutral utgångspunkt

Grupperna uppfattar samtal utifrån rättigheterna som mer neutral mark som bidrar till att sätta fokus på barnet. Med barnkonventionen som lag krävs att prövningar av barnets bästa görs och blir mer specifika. Koppling till rättigheter måste göras. Det här betyder att ett samtal om barnets situation ur ett rättighetsperspektiv kan bana väg också för ett arbetssätt och en dokumentation där barnets bästa är i fokus. Grupperna ser att rättigheterna som utgångspunkt kan vara hjälpsamt, men att momentet att tala i termer av barnets bästa med stöd av rättigheter både kräver tid, och en gemensam ambition att göra detta.

Insatser före rättigheter

När arbetet börjar direkt med vilken insats som är aktuell har möjligheten att ha barnet i fokus försämrats. Ett allt för snabbt fokus på vilka insatser som är relevanta kan bidra till att barnet känner att mötet faktiskt inte handlar om barnet utan om något annat. Man vill lösa ett problem och fokus blir inte barnet och barnets behov och rättigheter. Det här stämmer väl överens med det som barnen själva tar upp. Tidsbrist liksom den professionella erfarenheten gör att man ibland ”rusar på” för snabbt och samtalet blir ett argumenterande om insatser där samtalet om barnet, barnets behov och rättigheter.

Det behövs stöd som underlättar ett annat fokus, och som nämns kan både tid och att utgå från rättigheterna vara en sådan utgångspunkt.

Bristande kunskap om rättigheterna och dess tillämpning

En gemensam syn på barnet som rättighetsbärare och att samverkan ska ske med barnets bästa i fokus skapar förutsättningar för en bättre samverkan menar deltagare i grupperna. Att ta avstamp

i rättigheter och att tala i termer av rättigheter kan bidra till att vi ”zoomar ut” och får syn på nya aspekter. Många upplever dock en osäkerhet när det kommer till kunskap om rättigheterna och framför allt hur de tillämpas i hela SIP-processen.

Brist på kunskap om andra medarbetares uppdrag

Det finns också en brist på kunskap om varandras respektive uppdrag, arbetssätt och förutsättningar. Även här lyfts tidsbrist som en viktig faktor. Brist på tid gör att förutsättningar för att förstå och sätta sig in i ett beslut eller förslag försämrats. Några medarbetare beskriver att det för sällan finns tid att förklara vad som ligger bakom ett beslut eller en bedömning från en verksamhet. De gör att man kan mötas av misstro i stället för förståelse från kollegor i andra verksamheter vilket påverkar tilliten till varandra.

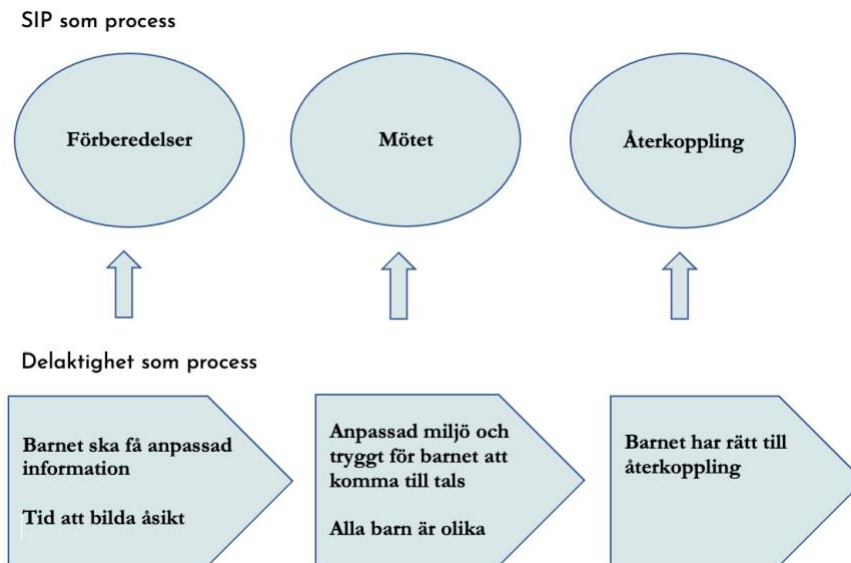
Rättigheterna vägleder - så kan det främjas

- Skapa ett standardiserat stödmaterial för samtal om barnets situation med stöd av rättigheterna.
- Ta fram ett material om barnets rättigheter som man går igenom innan varje möte.
- Se till att barnet har kunskap om sina rättigheter, till exempel genom ett digitalt material som delas inför mötet.

Barnets inflytande präglar hela processen

Vad har vi arbetat med?

Vi har tittat på hur och när kriterier för delaktighet behöver kopplas på SIP som process (med förberedelsefas, genomförande av möte och återkoppling). Ett exempel är att synliggöra hur möjligheten att skapa ett anpassat upplägg behöver tänkas in redan under förberedelsefasen inför ett SIP möte, så att aktuella anpassningar kan göras inför och under mötet. Att betrakta både barnets delaktighet som en process (och inte enbart själva tillfället där barnet ger sin åsikt) och SIP som en process (och inte enbart själva SIP-mötet) skapar en bredare förståelse för barnets rätt till delaktighet. Förslagen har testats utifrån barn och ungas olika individuella förutsättningar så som barnets ålder eller funktionsnedsättning.

Ett exempel på hur avsaknaden av ett barnrättsbaserat synsätt påverkar barns möjlighet till inflytande är att man tenderar att lägga ansvaret för bristande inflytande på barnet, till exempel att brister i inflytande handlar om barnets personlighet eller att barnet inte kan kommunicera. Ur ett barnrättsligt perspektiv är det här faktorer som påverkar situationen, men inte något som barnet ska ta ansvar för. Ett mer rättighetsbaserat förhållningssätt leder till ett skarpare krav på att det är vuxna som ansvarar för att barn kommer till tals efter som barnet *har rätt* att komma till tals. Det betyder inte att det inte är svårt, däremot leder det till ett skarpare krav på verksamheterna att jobba med att förbättra förutsättningarna där det finns hinder.

Barnets inflytande – gruppens reflektioner

SIP används inte som en process

När SIP används som ett sätt att komma i kontakt med medarbetare och lösa frågor tjänstemän emellan blir SIP till något annat än en process. Det blir ett möte för att lösa ett problem. Man kallar då till SIP med för kort varsel vilket påverkar förutsättningarna för att arbeta med delaktighet på ett barnrättsbaserat sätt. Ett annat arbetssätt och en systematik med tjänstemannamöten inför SIP skulle främja ett arbete med inflytande som process. Förutsättningarna skulle finnas för att genomföra förberedelsemöten med barnet, säkerställa att barnet får relevant information för att kunna vara delaktig, göra anpassningar till det enskilda barnet och möjliggöra barnets delaktighet.

Återkoppling och uppföljning

Deltagare i processtödet samt de barn som deltagit i intervjuer med Maskrosbarn uppger att barn inte får tillräcklig återkoppling efter ett SIP möte. Detta leder till att barnet upplever en känsla av att ha blivit lämnad med många frågor. Många barn undrar varför inte mer har hänt efter ett möte. En månad kan exempelvis upplevas som en väldigt lång tid ur ett barns perspektiv. Det är viktigt att meddela barnet *när* hen får återkoppling om de bestämmelser som

gjorts på mötet. Det finns idag ingen systematisk metod att utvärdera hur ett barn upplevt en SIP process eller ett SIP möte i de grupper som deltagit. Former för utvärdering är viktiga verktyg för att barns röster ska komma fram, och för att skapa rätt förändringar.

Brist på tid

Brist på tid uppges av grupperna som en av de enskilt viktigaste hinder för att kunna arbeta mot en mer barnrättsbaserad SIP process. Förutom att det behövs tid för att kunna ta fram nya rutiner och arbetssätt så behövs också mer ”luft i systemet” för att sedan också kunna genomföra de olika delarna kopplat till förberedelser, individuella anpassningar och återkoppling. Många deltagare ser idag en utmaning att hitta den tiden för att kunna förverkliga barnets rättigheter i praktiken.

Avsaknad av barnrättsbaserade rutiner

Det behöver finnas rutiner på plats som systematiserar så att varje SIP process och varje SIP möte håller samma barnrättsliga kvalitet och inte är beroende av ”eldsjälar”. Barnet ska veta vad den kan förvänta sig av en SIP oavsett vem eller vilka som är involverade i den.

Rutiner behöver innefatta alla delar av SIP som en process och inte enbart själva mötet, det vill säga förberedelser, individuella anpassningar efter det enskilda barnets olika förutsättningar och behov, genomförande av möte inklusive upplägg/struktur, fysisk miljö och deltagare samt former för återkoppling till barnet. Grupperna har lyft att mer tid behövs i förberedelsefasen av en SIP. Dels förberedelsemöten för professionella (i form av exempelvis tjänstemannamöten), dels förberedelsemöten för barnet där man ger barnet information och förståelse för processen, tillräckligt med tid för att bilda åsikter och frågor och för att inventera vilka anpassningar som är korrekta att göra utifrån barnets individuella förutsättningar.

Otydlig ansvarsfördelning

Grupperna lyfter också en otydlighet i ansvarsfördelning, man antar att ”andra ska göra det”. Medarbetare berättar om att man på grund av tidsbrist sällan hinner förklara för kollegor vid ett SIP-möte hur man tänkt och hur man motiverat till exempel val av insats. Det saknas också rutiner och tid för att ge detta utrymme, vilket man upplever skapar missförstånd och att man känner sig ifrågasatt.

Ledningsstöd

Grupperna lyfter att de behöver ett tydligt ledningsstöd när det kommer till att underlätta samverkan mellan varandra och öka barnets inflytande. Det är viktigt att förståelse från ledningens håll om att brister i samverkan har en negativ inverkan på möjligheten att arbeta med barnets rättigheter. Man lyfter att chefens hjälp att prioritera är viktig, något som också förutsätter att en chef förstår varför ett barnrättsbaserat arbetssätt är viktigt och en del av att kunna genomföra sitt uppdrag utifrån barnets bästa.

SIP-samordnare viktiga

SIP -samordnare underlättar arbetet kring en SIP process och samverkan mellan de olika parterna men funktionen saknas ibland. Under processtödet har deltagarna lyft värdet av att en

extern part har kunnat leda samtalen. Många har erfarenhet av situationer där SIP-samordnare funnits med vid SIP- möten och ser detta som ett område att utveckla.

Delaktighet präglar hela processen - så kan man göra

- Utveckla en barnanpassad mötesform
- Kommunera på flera sätt: telefon, sms mm. Låt barnet välja.
- Kommunera genom hela processen. Den som kallar har ansvaret genom hela processen
- Skapa anpassade rutiner för att följa upp med barnet, t ex genom ett telefonsamtal
- Låt barnet delta digitalt; med eller utan ljud/bild.
- Ge information och förklara för barnet varför något INTE händer.
- Dokumentera processen med barns delaktighet så att bollar inte tappas vid överlämning, om någon är sjuk o s v.
- Samla en bruttolista på hur delaktighet kan skapas så att det fungerar för olika barn

Barnets bästa väger tungt

Vad har vi arbetat med?

Barnets bästa är både ett arbetssätt, en materiell rättighet som definierar vad barnet faktiskt har rätt till, och en tolkningsprincip. Principen om barnets bästa sätter barnet i fokus. Löpande genom processen har vi återkommit till frågan – handlar det här om barnet? Har vi barnet i fokus? Återkommande har grupperna reflekterat över vilka konkurrerande intressen som kan finnas och hur avvägningar kan behöva göras.

- Vad betyder det att man utgår från barnets bästa? Vem definierar det och på vilka grunder?
- Hur gör man om det finns konkurrerande intressen eller olika uppfattningar om barnets bästa?
- Är barnets bästa och barnets behov samma sak?

Barnets bästa- gruppens reflektioner

En tolkningsprincip som kan ge tyngd och vägledning

Grupperna har reflekterat över vad det innebär att stå på barnet sida och vilka intressen som konkurrerar med barnets bästa. En sådan sak som man tar upp är föräldrars åsikter. Många upplever det svårt att ”gå emot” föräldrarna om man gör en annan bedömning av barnets bästa. Det finns en osäkerhet kring när och hur man kan göra detta. Det finns exempel i gruppen på när detta hänt, till exempel en förälder som talat nedlåtande om barnet som har en funktionsnedsättning. Medarbetaren agerade och ifrågasatte föräldern, men även i en uppenbart kränkande situation krävdes det mycket för att göra detta. Grupperna har samtalat om hur barnets bästa som begrepp skulle kunna användas som en utgångspunkt för resonemang och på så vis stärka och underlätta i arbetet för barnets bästa.

SIP-samordnare kan bidra i komplexa situationer

Ett SIP-möte innebär att en mängd konkurrerande intressen möts, grupperna beskriver att det handlar om att både ha fokus på de bästa för barnet, ta ansvar för det egna uppdraget och kompromissa med andra verksamheters medarbetare. Grupperna lyfter värdet av att ha en extern mötesledare eller ansvarig SIP-samordnare som något positivt och några har erfarenhet av att det fungerar bra.

Öva på att göra avvägningar

I SIP-processerna krävs en samsyn om hur vi ser på och kan tolka barnets bästa i olika situationer. Det behövs också en färdighet att göra relevanta avvägningar mellan olika aspekter av barnets bästa och rutiner för att systematiskt dokumentera hur barnets bästa har bedömts. Det finns ett behov av ökad kunskap om vad barnet har för rättigheter, hur bedömningar av barnets bästa kan göras och om hur detta kan vägleda vid avvägningar och intressekonflikter.

Barnets bästa - så kan det främjas

- Se till att rutiner och mallar uppmanar till reflektion och avvägningar utifrån barnets bästa
- Ta fram fallbeskrivningar och övningar för att samtala utifrån barnets bästa
- Utveckla SIP-samordnarrollen så att denna kan vara bärare av ett barnets-bästa-perspektiv

Sammanfattning gruppernas reflektioner

Grupperna är överens om att de brister som idag finns i samverkan har en negativ inverkan på barnets möjlighet till delaktighet och inflytande. En fungerande samverkan ger en samlad bild av och bättre förståelse för barnets situation och behov, men också förutsättningar för rutiner för att arbeta med barnets rättigheter.

Ett gemensamt barnrättsbaserat synsätt som omsätts i praktiken
Grupperna har under processtödet lyft att det behövs ett *gemensamt* barnrättsbaserat synsätt, det kan inte endast bäras av enstaka eldsjälar. Grupperna tyckte också att man inför möten behöver enas om ett gemensamt förhållningssätt. Detta synsätt behöver samtidigt omvandlas i praktik.

Kunskap om rättigheterna och hur de kan vägleda
Det finns behov av ökad kunskap om barnets rättigheter för att synen på barnet som rättighetsbärare ska få genomslag i SIP. Det finns ett behov av kunskap om hur rättigheterna kan vägleda vid avvägningar vid intressekonflikter.

Genomarbetade barnrättsbaserade rutiner
När det saknas en grundrutin och systematik för att arbeta med barnets rättigheter i SIP påverkas alla barn men barn med behov av särskilt stöd, exempelvis barn med funktionsnedsättning, språkvariationer eller barn som lever i hederskontext drabbas särskilt hårt. Barnet ska veta vad den kan förvänta sig av en SIP oavsett vem eller vilka som är involverade i den.

Mötesledare som "bär" ett barnrättsbaserat synsätt
En SIP-samordnare kan vara bärare av och "hålla i" ett barnrättsbaserat synsätt, och hjälpa till att hålla fokus på barnets bästa och att man håller sig till de rutiner som bestämts. Mötesledaren behöver ha kunskap om vad en barnrättsbaserad SIP innebär och hur ett barnrättsbaserat SIP-möte genomförs.

Tjänstemannamöte som "renodlar" SIP
Med systematiska tjänstemannamöten innan SIP möten så skulle man kunna planera in SIP möten med lite längre framförhållning. Det skulle ge bättre förutsättningar att arbeta med förberedelsemöte och göra anpassningar efter det enskilda barnet.

Ledningens stöd
Grupperna har lyft ett särskilt behov av stöd från ledning för att kunna ta det barnrättsliga arbetet framåt. Det handlar om till exempel avsatt tid, att SIP prioriteras, struktur (arbetsgrupp, framtagande av rutiner, implementering, utvärdering, uppföljning) och kunskap hos chefer om barnets rättigheter och ett barnrättsbaserat synsätt.

Miljön måste anpassas till barnet

När miljön är icke barnvänlig har det en negativ inverkan på barnets rätt att komma till tals och förstärker ofta det ojämna maktförhållande som redan finns mellan vuxna och barn. Miljön måste anpassas för att fungera för barn i olika åldrar och med olika behov.

Barnanpassat upplägg och struktur

Grupperna efterlyser också en tydligare och enhetlig struktur på möten, vilket skulle underlätta för både barn och medarbetare. Anpassa upplägget på mötet utifrån barnet i första hand. Inte för många vuxna, ett anpassat språk, och ett individanpassat arbete med barnets delaktighet vid mötet.

Återkoppling och uppföljning

En tydlig ansvarsfördelning och samverkan kring återkoppling till barnet behövs.

Löpande utvärdering av barns delaktighet vid möten

Det finns idag ingen systematisk metod att utvärdera hur ett barn upplevt en SIP process eller ett SIP möte. Former för utvärdering är viktiga verktyg för att barns röster ska komma fram, och för att skapa rätt förändringar.

Öka tillgängligheten mellan deltagarna i SIP

Möjlighet till korta avstämningar och förmöten måste förbättras. Otillgängligheten har lett till ett mönster av att kalla till SIP möten som ett sätt att nå varandra. SIP möten används alltså ibland som en kommunikationskanal för att reda ut saker som egentligen bör tas på ett tjänstemannamöte eller samtal mellan två professionella

Brist på tid

För att kunna förverkliga de delar som behöver ingå i förändrade rutiner kring SIP krävs mer tid i processen. Grupperna underströk flertalet gånger att de upplever tidsbristen som en avgörande faktor för möjligheten att arbeta mer barnrättsbaserat.

Skapa mötesplatser mellan verksamheter utanför SIP

Deltagarna efterlyser möjligheten att läsa känna varandras verksamheter och samtala om samverkan utanför ordinarie SIP-möten. Arenor för möten och samtal efterlyses.

Förslag från grupperna - aktiviteter för förbättrat inflytande

Ledning och styrning - förslag från grupperna

- Prioritera och avsätt tid för att arbeta fram rutiner som är barnrättsbaserade. Tillsätt en arbetsgrupp på uppdrag av chefer
- Prioritera arbetet på högsta nivå
- Förläng SIP processen, så att den inkluderar både för- och efterarbete
- Ge långsiktigt stöd i implementering av rutiner och arbetssätt
- Ta fram en konkret handbok med förslag som kopplar till rutiner och arbetssätt
- Tid och systematik för att förvalta, utveckla och utvärdera det barnrättsliga arbetet.
- Utbildning till alla, inklusive ledning och styrning. Kunskap och kompetens behövs hos alla som deltar kring en SIP inklusive mötesledaren.
- Ge medarbetare ett tydligt mandat
- Skapa en referensgrupp med barnrättslig kompetens kopplat till SIP processen som man kan rådfråga i ärenden.
- Att det barnrättsliga utvecklingsarbetet prioriteras på högre nivå.
- Utveckla arbetet med barnombud
- Erfarenhetsutbytesdagar: Skapa forum där medarbetare från olika verksamheter ses och pratar förutsättningslöst för ökad samsyn

Vad behöver hända **före** ett möte - förslag från grupperna

- Fråga om och hur barnet vill medverka
- Barnet får information om sina rättigheter – informationen anpassas efter barnets förutsättningar och att man försäkrar att barnet har förstått.
- Låta barnet i förväg formulera förväntningar och mål
- Intervjua barnet innan för att kunna göra korrekta anpassningar
- Tid avsätts för att kunna arbeta med förberedelsesteg
- Genomför planering tillsammans med barnombud

Vad behöver hända **under** ett möte - förslag från grupperna

- Barnombud som barnet känner sig trygg med, deltar på mötet
- Visa med blickar och kroppsspråk att man lyssnar på och ser barnet
- Visa nyfikenhet och ställ följdfrågor
- Skapa en känsla av likvärdighet
- Visa att man är på barnets sida
- Tillgängliggör alternativa sätt att delta; digitalt, utan ljud, utan bild mm.
- Justera tiden för mötet och antal pauser
- Skapa en trygg miljö för barnet, anpassa efter det enskilda barnet. Stäm av behov under förberedelser.
- Erbjud något att äta/dricka
- Låt barnets bästa vara i fokus
- Låt inte frustration mot varandra märkas på ett sätt som gör det obehagligt eller otryggt för barnet

Vad behöver hända **efter** ett möte - förslag från grupperna

- Utse ansvarig för att hålla kontakt med barnet och involverade parter efter ett möte
- Enas i något gemensamt en minsta gemensam nämnare som är möjlig att genomföra
- Håll det som lovas vid mötet
- Uppföljning med information som är anpassad efter barnets behov
- Tid avsätts för att ge återkoppling till barnet